

حکومت اسلامی

خبرنامہ داخلی مجمع عالی حکومت اسلامی

شماره اول، آذر و دی ۱۳۸۷

اعظمهای مجمع عالی حکمت اسلامی
از فعالیت‌های مجمع عالی حکمت اسلامی

نامه: ۱/۱۱۵۴۶
تاریخ: ۲۰ دی ۱۳۸۵
بررسی:

دفتر معاون رئیس جمهوری

جناب حجت‌الاسلام والملمین آقای فیاضی هستیره
و نیز محترم هیئت مدیره مجمع عالی حکمت اسلامی

سلام علیکم

نامه‌ی شماره‌ی ۸۴/۰۴۵ مورخ ۱۳۸۵/۱۰/۷ جناب‌الله به انتشار اساسنامه
و خلاصه گزارشی از فعالیت‌های شش ماهه مجمع به استحضار مقام معاون
رئیس‌جمهوری (مدظله‌الله) رسید، مقرر فرمودند:

«انشاء الله ببارک است. خبیث خوشنده.
از جناب آقای فیاضی و همکارانشان تشکر
کنید.»

مراتب برای اطلاع، ایفاده می‌گردد.

محمدی گلباگانی

تأیید هیئت مؤسس از طرف ناظرین عالی: حضرات آیات‌الله جوادی‌آملی، سیاحانی، مصباح‌یزدی

_____
_____
_____

بسم الله الرحمن الرحيم

براساس بند اول ماده ۲۶ اساسنامه مجمع عالی حکمت اسلامی، حجج اسلام آقایان:

۱. علیرضا اعرافی
  ۲. احمد پهشتی
  ۳. حمید پارسانیا
  ۴. مرتضی جوادی
  ۵. علی ربیعی گلباگانی
  ۶. علی زمانی قمشه‌ای
  ۷. سید محمد غروی
  ۸. غلامرضا فیاضی
  ۹. محسن قمی
  ۱۰. حسن معلمی
  ۱۱. حسن مددوحی
- به عنوان اعضاء هیأت مؤسس تأیید می‌شوند.

سید علی جبریل
- ۱۳۸۴/۳/۷
سید علی جبریل
نماینده هیأت مؤسس
سید علی جبریل
حیدر سانی
۱۳۸۴/۳/۷

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

حکمت اسلامی

خبرنامه داخلی مجمع عالی حکمت اسلامی

زیر نظر مدیریت اجرائی مجمع عالی حکمت اسلامی

سال اول - شماره ۱ - آذر و دی ۱۳۸۷

فهرست

سخن نخست / ۲

مصاحبه با ریاست هیئت مدیره مجمع عالی حکمت اسلامی / ۳

مصاحبه با مدیر گروه فلسفه اسلامی / ۸

اخبار علمی - فرهنگی مجمع عالی حکمت اسلامی / ۱۲

گزارش نیمه تفصیلی نشست نظریه پردازی: «امکان فلسفه سیاسی اسلام» / ۱۶

فهرست اقلام صوتی و تصویری / ۲۳

نماینده اسلامی

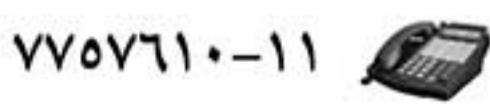
مجمع عالی حکمت اسلامی:

قم خیابان ۱۹ دی / کوچه ۱۰ / فرعی اول سمت چپ / پلاک ۵

۷۷۲۱۰۰۴

۷۷۵۷۶۱۰-۱۱

۳۷۱۸۵-۴۴۵۴

WWW.Hekmateislami.COM

INFO@hekmateislami.com

سخن نخست

پس از دیدار گروهی از فضلا و استادی حکمت و فلسفه اسلامی حوزه علمیه قم در زمستان ۱۳۸۴ با رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای «دامت برکاته» و تأکید معظم له بر تشکیل مجمع یا انجمن فلسفه اسلامی در حوزه علمیه قم، جمعی بر آن شدند تا نسبت به تحقق منویات رهبر معظم گامی مؤثر و عملی برداشته شود، لذا با تشکیل جلسات متعدد و بهره‌مندی از نظرات ارزشمند استادی معظم و بزرگوار حوزه حکمت و فلسفه، عزم‌ها بر تشکیل مجمع عالی حکمت اسلامی جزء گردید و سرانجام در اسفند ۱۳۸۴ با تشکیل اولین نشست از سلسله نشست‌های کرسی نظریه‌پردازی مجمع عالی فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

گرچه از بدئ تأسیس تا مرداد ۱۳۸۶ مجمع عالی فاقد کمترین بودجه و امکانات و حتی ساختمان مورد نیاز بوده اما با عنایت خداوند متعال و توجهات حضرت ولی عصر توانست نسبت به تحقق برخی از برنامه‌ها و اهداف خود گام‌های مؤثری بردارد که از جمله می‌توان به برگزاری نشست‌های نظریه‌پردازی، تشکیل و فعالسازی گروه‌های علمی و ... اشاره نمود.

اکنون که به لطف خداوند متعال و عنایت حضرت ولی عصر شرایط مساعدتری نسبت به قبل فراهم گردیده، شاهد گسترش کمی و کیفی برنامه‌های مجمع عالی می‌باشیم که در همین راستا و بمنظور آشنایی با فعالیت‌های صورت گرفته و اطلاع‌رسانی مناسب نسبت به برنامه‌های در پیش رو، انتشار دو ماهنامه حکمت اسلامی در دستور کار قرار گرفته است.

با سپاس از مساعدت هیئت مدیره محترم و تشکر از مجموعه‌ی عوامل اجرائی مجمع عالی بویژه دوستانی که در آماده‌سازی این شماره تلاش نمودند، از سروران بزرگواری که این نشریه را ملاحظه می‌نمایند استدعا داریم ما را از پیشنهادها و انتقادات سازنده خود بهره‌مند سازند.

مدیریت اجرایی

مجمع عالی حکمت اسلامی

۲

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

مصاحبه با حضرت حجت‌الاسلام والمسلمین غلامرضا فیاضی

ریاست هیئت مدیره مجمع عالی حکمت اسلامی

۶ انگیزه‌ای که برای تشکیل مجمع از
ابتداء وجود داشت را تشریح
بفرمائید؟

بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله و
الصلوة والسلام على رسول الله و على
آله الطيبين و لعنه الله على اعدائهم
اجمعين.

در زمستان ۱۳۸۲ عده‌ای از استادی
کلام، فلسفه و عرفان محضر مقام معظم
رهبری (دامت برکاتہم) مشرف شدند و آنچه هر
کسی خواسته، نظر و پیشنهادی را مطرح
کرد. آقا هم خیلی وقت به دوستان
مجموعه دادند و کسی نبود که حرفی
داشته باشد. وقتی همه حرفها را زدند
حضرت آقا شروع به صحبت کردند و
در میان فرمایشاتشان این مسئله را مطرح
کردند که خوب است در قم یک مجمع
یا انجمنی - هر چه اسمش را می خواهد
بگذارد - باشد که صاحب نظران و
استادی علوم عقلی آنچا با هم بنشینند و
تبادل افکار بکنند هم از نظر علمی و هم
از نظر روش‌ها. بعد طرح‌ها و برنامه‌هایی

حضرت حجت‌الاسلام
والمسلمین غلامرضا فیاضی
در سال ۱۳۲۸ در قم متولد
شد وی پس از طی مقدمات
و دروس سطح حوزه علمیه

قم، دروس خارج فقه و اصول و علوم عقلی
را از محضر بزرگانی چون آیات عظام اراکی،
گلپایگانی، شیخ کاظم تبریزی، شیخ جواد
تبریزی (دامت برکاتہم)، وحید خراسانی، مصباح یزدی و
جوادی آملی (دامت برکاتہم) بهره برد.

حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین
فیاضی سالهای متعددی است که به تدریس و
تألیف اشتغال دارد و مهمترین اثر او تعلیقه‌ای
بر نهایه‌الحكمه علامه طباطبائی است. وی هم
اکنون در کنار تدریس و عضویت در جامعه
مدرسان حوزه علمیه قم، ریاست هیئت
مدیره مجمع عالی حکمت اسلامی را نیز بر
عهده دارد.

متن این مصاحبه توسط مدیر اجرایی
مجمع انجام شده است.

که دارند یا آثاری که فکر می‌کنند آثار خوبی است از آنجا نشر پیدا کند. این فکر توسط ایشان القاء شد.

از محضر ایشان که آمدیم، بعضی از دوستان مثل جناب آقای پارسانیا و جناب آقای قمی و امثال اینها که چندین نفر بودند، طرحی را برای این کار بر عهده گرفتند تا آن طرح را تهیه نمودند و برای اصلاحات لازم به افراد صاحب نظر دادند. در ضمن جلسات این طرح هم پیشنهاد شد و گفتند لازم است که این کار زیر نظر بزرگانی از فلسفه و کلام در قم تشکیل بشود و در رأس این کار آقایان باشند.

بنا شد دسته جمعی محضر حضرات اساتید آیت الله جوادی آملی «دام ظله»، آیت الله سبحانی و آیت الله مصباح «دام ظلهم» مشرف بشویم و آنجا از آنها بخواهیم، همین کار انجام شد و ضمن گزارش کار و آن طرحی که آماده شده بود و تنظیم اساسنامه، آقایان عنایت فرمودند و این سرپرستی و نظارت را بر عهده گرفتند و در ضمن هر کدام رهنمودهایی ارائه فرمودند که فکر می‌کنم آن رهنمودها قبل اعمال شد و آن امضاء شد.

پس انگیزه اولیه همان بود که در کلمات مقام معظم رهبری آمده بود و آن هم سروسامان دادن به علوم عقلی در حوزه و تمهیدی برای پیشرفت و ارتقاء این علوم از نظر آموزش، پژوهش و نشر افکار و آثار بود.

❷ در چه شرایطی قرار داشتیم که مقام معظم رهبری «مدخله العالی» تشکیل چنین مجمعی را صادر فرمودند؟

می‌دانیم که وظیفه حوزه و پشتوانه کار حوزه آیه شریفه «فلولا نفرمن کل فرقه منهم طائفه یتفقیهه فی الدین و لینذروا قومهم اذا رجعوا اليهم». است.

تفقه در دین یعنی فهم عمیق دین.

دین به اتفاق دین‌شناسان سه بخش اساسی دارد: ۱- اعتقادات ۲- اخلاقیات ۳- احکام، به همین ترتیب که ذکر شد اینها اهمیت دارند. یعنی ابتدا اگر اعتقادات درست باشد زمینه برای پیدایش اخلاق و ملکات نفسانی و فضائل انسانی پیدا می‌شود و اگر این هر دو آماده شد زمینه برای اوامر و نواهی الهی پیدا می‌شود. متاسفانه حوزه‌ها معمولاً به بخش سوم که در حقیقت

باشند و هم از نظر علمی در یک سطح قابل قبولی در حد صاحب نظر و نظریه پرداز باشند.

روی این حساب ایشان احساس کردند، در حقیقت حوزه که مسئول دفاع در مقابل این تهاجم فرهنگی است در زمانی که دشمن به طور همه جانبه دست به کار شده باید تقویت بشود تا بتواند حوزه در مقابل این هجوم مقاومت کند تا این شری را که آخرین ترکش استعمارگران است به خودشان برگرداند. لذا عنایت فرمودند و مرتب به واسطه دفترشان پیگیری کردند و الحمد لله این کار به سامان رسید.

❸ تفاوت مجمع عالی با مراکز فلسفی که در قم وجود دارد را در چه می‌بینید؟
تفاوت مجمع با سایر مراکز در این است که مراکز دیگر یا کار تحقیقی و یا کار آموزشی می‌کنند ولی در اینجا در حقیقت خود استادی که در مراکز دیگر مشغول هستند دور هم می‌نشینند و تبادل نظر می‌کنند.

اولاً: برای اینکه از نظر علمی افکار به هم نزدیک شود یعنی آرائی که هر

نازلترين بخش دين است اهتمام ورزیدند. بله اين امر در شرایطی که انقلاب نشده بود نقیصه بود برای اينکه در همان موقع سنگر عقاید احتیاج به پاسداری داشت و ما در حوزه‌ها به مقدار کافی نیرو نداشتیم تا به شباهاتی که دشمن القاء می‌کند اینها پاسخ بدهند اما بعد از اينکه انقلاب شد اين مسئله ضرورتش صد برابر شد برای اينکه اسلام به عنوان يك اندیشه در جهان مطرح شد و جهان‌خواران احساس خطر کردند و قهرآ آنها نیروهای خودشان را بسیج کردند. لذا برای مبارزه يكی از کارهای اساسی آنها این بود که بیایند در اعتقادات شیعه و باورهای شیعه، شباهه ایجاد کنند.

مقام معظم رهبری سده‌ها در آن جایگاهی که تشریف داشتند و اشرافی که به مسائل دارند ضرورت تقویت این سنگر را در حوزه‌ها به روشنی احساس می‌کردند، لذا خواستند این کار انجام بشود تا ما برای پاسخگوئی به نیازهای جامعه در بخش‌های اعتقادات و اخلاقیات نیروهای کافی برای تبیین و برای دفع شباهات القاء شده داشته باشیم. نیروهایی که هم حوزوی باشند و هم دانشمند یعنی جنبه‌های دینی قوی داشته

استادی در کار خودش و در حوزه درس خودش به آنها رسیده برای اساتید هم سطح خود مطرح می‌کند و نظرات آنها را می‌شنود علاوه بر این، آنها هم از نظر او مطلع باشند و این قافله علمی هماهنگ حرکت کند. و به گونه‌ای نباشد که هر کس در حوزه درس خود آرائی داشته باشد که اساتید دیگر از آن بی‌اطلاع باشند.

ثانیاً: وقتی اساتید با هم نشستند و راجع به یک نظر صحبت کردند درست است که صاحب نظر یک نفر بوده ولی همه از آن استفاده می‌کنند و خیلی وقت‌ها خود صاحب نظر هم از آرائی که گفته می‌شود برای تعدل و اصلاح و تکمیل نظریه خودش از اساتید دیگر استفاده می‌کند و این مایه رشد این علوم در حوزه می‌شود.

مسئله دیگر اینکه خود اینها برای نظارت بر کار علوم عقلی در کل حوزه برنامه‌ریزی و اساتید شایسته را تأیید و تقویت می‌نمایند. لذا با این کار مجموعه‌ای از اساتید به عنوان این که اینها در جایگاهی هستند که مطمئن‌نند، مرجع طلبه‌ها در این رشته‌ها می‌شوند. علاوه بر این خود مجمع عالی می‌نشینند نسبت به کارهایی که آنها را هیچ مرکزی به عهده

نگرفته مثل کلاس‌هایی که لازم است برای طلبه‌های حوزه گذاشته شود یا طلبه‌هایی که در هیچ مرکز تخصصی مشغول نیستند یا حتی طلبه‌هایی که در مراکز تخصصی مشغول هستند ولی این رشته‌های علمی یا این بخش از معرفت در آنجا تدریس نمی‌شود، خود مجمع عالی متصدی می‌شود و کلاس‌ها را تشکیل می‌دهند. در آینده هم طبیعی است که حاصل این کلاس‌ها به صورت CD در اختیار دیگران قرار می‌گیرد یا مکتوب می‌کنند و بعد از ویرایش به صورت نشریه و کتاب یا در رسانه‌های مختلف، در اینترنت و امثال اینها، اینها را نشر می‌دهند تا در اختیار طالبین قرار بگیرد و بدین وسیله نقیصه‌هایی که احساس می‌گردد که در علوم عقلی وجود دارد به تدریج جبران می‌شود.

❸ پس یکی از امتیازات مجمع تشکیل یک باشگاه اساتید علوم عقلی بود که گویا در تعابیر مقام معظم رهبری «مدنه العالی» هم آمده بود؟

بله همین طور است چنانچه عرض کردم همان صاحب نظران و اساتید اینجا

این حقیر کسانی بودیم که توسط سه استاد بزرگوار حضرت آیت الله جوادی آملی، حضرت آیت الله سبحانی و آیت الله مصباح^{امت برکاتهم}، به عنوان هیئت مؤسس تأیید شدند.

❷ در خاتمه اگر سخنی هست بفرمائید؟

بله، بسیار خوب، من تشکر می‌کنم از زحمات شخص جنابعالی و هم از دوستان خوبتان، افرادی که هم نظمشان برای ما خیلی شگفت‌انگیز است و هم انضباط و هم تعهد کاریشان قابل تقدیر است.

امیدوارم که کارهایتان مورد عنایت حضرت ولی عصر^{رهبری} باشد و نتیجه کار جوری باشد که ان شاء الله مرضتی آن حضرت و مرضتی مقام معظم رهبری^{مدحله العالی}، که عنایت خاصی به این کار دارند قرار بگیرد.

دور هم جمع می‌شوند و تبادل نظر می‌کنند.

❸ اعضای هیئت مؤسس مجمع چه کسانی هستند؟

بله چنانچه قبل^ا عرض کردم دوستانی بودند که برای مقدمات این امر اقدام کردند، وقتی که به محضر اساتید بزرگواری که ریاست و نظارت عالی این مجموعه را به عهده دارند رسیدیم افراد زیادی را پیشنهاد کردیم که از افراد پیشنهاد شده حضرات اساتید آنها را که می‌شناختند تأیید فرمودند. هیئت مؤسس مجمع حضرت آقای اعرافی، آقای دکتر بهشتی، جناب آقای پارسانیا، آقازاده حضرت استاد آیت الله جوادی آملی^{امت برکاتهم}، جناب آقای ریانی گلپایگانی، جناب آقای زمانی قمشه‌ای، جناب آقای غروی، جناب آقای قمی، جناب آقای معلمی، جناب آقای مددوحی و

مصاحبه با حجت‌الاسلام و المسلمین حسن معلمی

مدیر گروه علمی فلسفه مجتمع عالی حکمت اسلامی

لطفاً در خصوص شکل‌گیری گروه فلسفه مجتمع عالی حکمت اسلامی که در چه زمانی تشکیل و تا کنون چه تعداد جلسه داشته توضیح بفرمائید؟

بسم الله الرحمن الرحيم و به نستعين انه خير ناصر و معين.

شروع کار جلسات گروه علمی فلسفه از ۱۰/۸/۸۷ بود. و موضوعاتی که تاکنون

طرح شده به شرح ذیل است:

بحث معرفت خدا به خدا توسط حجت‌الاسلام و المسلمین آقای مصطفی‌پور، بحث معنوی یا لفظی بودن نزاع اصالت وجود توسط آقای حجت‌الاسلام و المسلمین غرویان، بررسی محل نزاع در مسأله اصالت وجود و اصالت ماهیت توسط حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین جناب آقای فیاضی، برهان صدیقین توسط حجت‌الاسلام و المسلمین آقای جوادی، بحث تقریر برهان صدیقین توسط حجت‌الاسلام و المسلمین آقای عشاقي، بحث اصالت وجود و اعتباریت ماهیت توسط آقای سیدعلی طاهری خرم‌آبادی، بحث اصالت وجود توسط حجت‌الاسلام و المسلمین آقای عشاقي و حضرت حجت‌الاسلام و المسلمین آقای فیاضی،

حجت‌الاسلام و المسلمین حسن معلمی در سال ۱۳۳۸ متولد شد وی پس از طی

دورس مقدماتی و سطح، دروس خارج حوزوی و علوم عقلی را از محضر بزرگانی چون آیات عظام وحید خراسانی، فاضل لنکرانی^۱، نوری همدانی، سبحانی، نجفی، مصباح یزدی، استاد بهشتی، استاد مطهری، جوادی آملی و حسن‌زاده آملی^۲، بهره برد.

وی از سال ۱۳۵۸ تدریس را در حوزه علمیه قم آغاز کرد و تا کنون دروس متفاوتی از فقه و اصول و فلسفه را تدریس نموده است.

از دکتر حسن معلمی آثار علمی فراوانی به چاپ رسیده که به عنوان نمونه می‌توان به درآمدی برفلسفه اسلامی، تاریخ فلسفه اسلامی، نگاهی به معرفت‌شناسی در فلسفه اسلامی، نگاهی به معرفت‌شناسی در فلسفه غرب، مبانی اخلاق، منطق و تفکر انتقادی اشاره کرد.

حجت‌الاسلام و المسلمین معلمی در کنار عضویت در هیئت مؤسس و مدیر مجتمع عالی حکمت اسلامی، مدیر گروه فلسفه را نیز بر عهده دارد.

کردند. مثلاً یک یا دو سال روی یک موضوع کار کردند، حاصل کارشان را آن جمع استفاده می‌کنند و هم از نقدها و بررسی‌ها و اظهار نظرهای جمع هم در نظریه خودشان بهره می‌برند و آن باشگاه فکری به معنای تخصصی و درستش انجام می‌شود.

این گروه علمی در کنار این مباحث می‌تواند طرح جامعی برای فلسفه ارائه نماید و کارهایی که در زمینه فلسفه می‌شود انجام داد را طراحی و پیشنهاد نماید؛ حتی می‌توانند کمیته‌هایی تخصصی داشته باشند که در رشته فلسفه پایان‌نامه‌ها و تحقیقات را در حوزه هدایت کنند.

ولی آن چه که به کمیته و مسائل محتوانی گروه‌های علمی مربوط می‌شود همان جنبه تضارب آراء است که بعد نوار آن پیاده بشود و بعد از ویرایش در فصلنامه یا خبرنامه و نوشهای دیگر عرضه شود. این خودش یک کار محتوانی است ولی کارهای صوری و شکلی به این معنی که بتواند طرح‌های مختلفی را ارائه نماید و ما به سمت اجرائی و عملیاتی کردن پیشنهادهایشان پیش برویم.

الحمد لله در این گروه فلسفه جناب آقای عابدی شاهرودی، آقای فیاضی و دوستان دیگری که هر کدام هم در حال

تقریر برhan صدیقین علامه طباطبائی توسط حجت الاسلام و المسلمین آقای سلیمانی، بحث تفسیرهای مختلف از وحدت شخصی توسط حجت الاسلام و المسلمین آقای عشقی، موجودیت بالذات با وجود ذاتی توسط آقای حجت الاسلام و المسلمین عشقی، بحث ترجیح بلا مردج که توسط حضرت حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای فیاضی مطرح شد و انشاء الله در آینده هم ادامه بحث ترجیح بلا مردج و بحث ضرورت علی مطرح می‌شود.

④ هدف مجمع عالی از تشکیل گروه‌های علمی چه می‌باشد؟

در فرمایشات مقام معظم رهبری معتقد نظر رهنمودهای خوبی بود که یکی از آن رهنمودها این بود که سعی کنید این مجمع یک باشگاه فکری باشد، باشگاه فکری معنایش این است که تفکرات مختلفی بیانند جرح و تعديل و نقد و بررسی شوند. از آن طرف می‌بینیم که بهترین افرادی که می‌توانند چنین باشگاهی را ایجاد بکنند اساتید یک رشته‌ی تخصصی هستند اعم از اینکه حالا در حال تدریس یا تحقیق یا هر دو می‌باشند.

لذا قطعاً یک سری درگیری‌های ذهنی با بعضی از مسائل و مباحث دارند، نظریه پردازاند یا ناقد یا مکمل نظریه، وقتی در جمع مطرح می‌کنند، حال یا مطالب جدیدی را برای جمع به ارمنان می‌آورند چون تحقیق

باشد که ما این بخش دوم در نظرمان است که مجمع عالی یک مؤسسه در کنار دیگر مؤسسات نباشد. بلکه باید جانی باشد که پذیرای همه افراد گروههای فلسفه از همه مؤسسات حوزه در درجه اول و مراکز دانشگاهی در درجه دوم باشد. لذا الان ما در گروههای داخل مجمع افرادی را می‌بینیم که از مؤسسه امام خمینی^{*} و مؤسسه امام صادق^{**}، دانشگاه مفید، دانشگاه باقرالعلوم^{***} و دانشگاه پردیس قم هم هستند. یعنی هیچ قید و شرطی به لحاظ مؤسستی ندارند و مجمع عالی می‌خواهد در واقع تمام نیروهایی که در فلسفه کار کردن حالا فلسفه اسلامی، فلسفه غرب و یا کتاب نوشته‌اند و یا تدریس دارند و یا به عنوان ناقد، نظریه‌پرداز و مکمل‌اند بیایند دور هم جمع بشوند و این جا یک مرکزی باشد که برای تمام مؤسسات و مراکز حوزوی و غیرحوزوی را پشتیبانی علمی و طراحی علمی نماید. لذا می‌شود گفت یک حالت پناهگاه مادر برای مراکز دیگر به حساب می‌آید و باید آن جوری تبدیلش کنیم که همه مراکز و محققان و استادی احساس کنند که جانی است که متعلق به خودشان است و می‌توانند

تدریس فلسفه و کلام و عرفان هستند و هم در حال تحقیق و پژوهش می‌باشند حضور فعال دارند.

⑤ شرایط حضور در جلسه فلسفه چه می‌باشد؟

عضویت اعضاء در مجمع عالی شرایطی دارد که باید سطح ۴ حوزه یا معادل سطح ۴ مثل دکتری مراکز علمی دیگر را و یا اینکه اگر این ۲ مدرک علمی را ندارند به تدریس و تألیف در این سطح مشتهر باشند.

طبعتاً کسانی که در این گروه‌ها می‌آیند باید این حد نصاب را داشته باشند حال گاهی ممکن است مواردی ضرورت پیدا کند و کسی خیلی خاص باید یا مهمان و مستمع آزاد باشد ولی شرایط اصلی باید رعایت شود تا حد نصاب جلسه و محتوای بحث پائین نیاید.

⑥ تفاوت گروه فلسفه مجمع عالی با گروههای علمی فلسفه در بعضی از مراکز چیست؟

باید برگردیم به هدف مجمع عالی که آیا کاری که مجمع می‌خواهد انجام دهد یک کار موازی و در عرض مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی^{*} یا مؤسسه امام صادق^{**} است یا می‌خواهد یک جنبه نظارتی و هدایتی نسبت به مؤسسات و نیروها داشته

۶ نتایجی که از این جلسات و مباحثت گروه فلسفه حاصل می‌شود را چگونه منتشر می‌کنید؟

محتوای جلسات در حال پیاده‌سازی است که بعد باید ویراستاری شود و اگر نیاز به نظریه‌پردازی دارد یک نظریه‌پرداز بینند، بعد از اینکه خوب تحریر شد و قابلیت عرضه مکتوب را داشت انشاء الله عرضه می‌نماییم، حتی CD‌های صوتی جلسات آن را اگر کسی خواست می‌توانیم در اختیار بگذاریم که استفاده نمایند. البته بعد از تدوین صوت که مثلاً چیزهایی که خیلی لزوم ندارد حذف شود و مطالب اصلی و صوت آن با کیفیت خوب عرضه شود. یا هر سال یک کتاب توسط یکی از گروه‌ها داشته باشیم که مجموع جلساتی که داشته‌اند در یک جا جمع شود و به صورت مختلف یا خلاصه آن منتشر گردد.

بیایند و از دیدگاه‌های افراد هم طراز خود یا بالاتر از خود در زمینهٔ خاصی مثل فلسفه، کلام و منطق استفاده کنند.

۷ نحوه همکاری مراکز فلسفه با گروه فلسفه مجمع عالی و بالعکس را چگونه تعریف می‌کنید؟

البته حالا ما داریم برای کارهای مجمع طراحی می‌کنیم و حتی اتفاق فکری را می‌خواهیم راه‌اندازی کنیم. البته نحوه تعامل و همکاری گروه‌های مجمع عالی با مراکز فلسفی و کلامی و بالعکس انشاء الله بعداً مشخص‌تر خواهد شد.

علمی - فرهنگی مطالعه ایران

عضویت مجمع عالی حکمت اسلامی در کمیته علمی و شورای سیاستگذاری مراسم برگزاری روز جهانی فلسفه در ایران:

با تصویب سازمان پژوهش‌های علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو)، مراسم روز جهانی فلسفه در سال ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) در ایران برگزار خواهد شد.

مراسم روز جهانی فلسفه توسط برخی مراکز علمی کشورهای میتوانند مؤسسه پژوهشی حکمت اسلامی، مجمع عالی حکمت اسلامی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشگاه شهید بهشتی، و... با مساعدت سازمان پژوهش‌های علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) سال ۲۰۱۰ (۱۳۸۹) در ایران برگزار خواهد شد.

بازدید دانش‌پژوهان دانشگاه باقرالعلوم و مدرسه علمیه حضرت معصومه از مجمع عالی حکمت اسلامی جمعی از استادی به همراه گروهی از خواهران دانشجوی مقاطع کارشناسی ارشد

بازدید حجت‌الاسلام و المسلمین مروی از مجمع عالی حکمت اسلامی

حجت‌الاسلام و المسلمین مروی معاونت ارتباطات حوزه‌ای دفتر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، مهمان هفتاد و هفتمین جلسه هیئت مدیره مجمع عالی حکمت اسلامی بودند، در این جلسه ضمن ارائه گزارشی از فعالیت‌ها و عملکرد مجمع عالی بر لزوم اجرائی شدن مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)، در دیدار جمعی از فضلاء و استادی فلسفه و کلام با معظم له تاکید گردید. همچنین حجت‌الاسلام و المسلمین مروی از بخش‌های مختلف مجمع عالی حکمت اسلامی بازدید به عمل آورده‌اند.

۲. گروه علمی معرفت‌شناسی

اعضای گروه علمی معرفت‌شناسی بعد از طرح و ارائه پیش‌نویس معرفت‌شناسی اسلامی، موضوعات و مباحث ذیل را مورد بحث و بررسی قرار دادند:

- «نقی سوبژکتیویسم، شک گرانی و اسلام و المسلمین آقای رضانیا

- «تمایز میان ضرورت عینی و ضرورت قضایا» توسط آقای سید علی طاهری خرم‌آبادی

- «حقیقت معرفت از دیدگاه فرگه» توسط حجت‌الاسلام وال المسلمین آقای فیروز جانی

- «تفکیک بین مفهوم و شئ و تحلیل قضیه به تابع و متغیر» توسط حجت‌الاسلام وال المسلمین آقای فیروز جانی.

- «گرانبار بودن مشاهدات و گزاره‌های مشاهدتی از نظریه‌ها» توسط توحید حجت‌الاسلام وال المسلمین آقای حاجی ابراهیم

۳. گروه علمی کلام

گروه علمی کلام نیز ۴ جلسه برگزار نمود که مباحث ذیل مورد بحث و

بررسی قرار گرفت:

دانشگاه باقرالعلوم^۳ و دانشپژوهان سطح ۳ و ۴ مدرسه علمیه معصومیه (س) وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، با حضور در دفتر مجمع عالی حکمت اسلامی از قسمت‌های مختلف مجمع عالی بازدید به عمل آوردند. بازدیدکنندگان ضمن اطلاع از فعالیت‌ها و برنامه‌های مجمع عالی از نزدیک با پایگاه اطلاع رسانی، تولیدات رسانه‌ای، کتابخانه و بخش آموزش و... آشنا شدند.

مشارکت مجمع عالی حکمت اسلامی در برگزاری کنگره مرحوم علامه ابوالحسن شعرانی:

کنگره بزرگداشت مرحوم علامه ابوالحسن شعرانی بمناسبت روز فلسفه ۲۹ آبان ۸۷ توسط پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی با همکاری مجمع عالی حکمت اسلامی، مرکز مدیریت حوزه علمیه قم و... با پیام علامه فرزانه حضرت آیت‌الله جوادی آملی «امت برگانه، برگزار گردید.

فعالیت گروه‌های علمی در آذر و دی ۱۳۸۷

۱. گروه علمی فلسفه

گروه علمی فلسفه از گروه‌های علمی مجمع عالی حکمت اسلامی تا دی ماه ۱۳۸۷ نوزده جلسه برگزار نموده که اهم فعالیت، موضوعات و محورهای مباحث جلسات گروه در مصاحبه خبرنامه حکمت اسلامی با حجت‌الاسلام وال المسلمین معلمی مدیر گروه علمی فلسفه (در همین شماره) مورد بررسی قرار گرفته است.

- «بررسی حدیث من مات و لم یعرف امام زمانه» توسط حجت‌الاسلام

والملمین آقای زهادت

- «استدلال‌های جدید فرقه ضاله در نفی خاتمیت» توسط حجت‌الاسلام

والملمین آقای رضائزاد

- «تفسیر مختلف خاتمیت» توسط حجت‌الاسلام والملمین آقای

مصطفی پور

- «نقدهایی بر کتاب مقدس (عهدین)» توسط حجت‌الاسلام والملمین آقای قیومی

۴. گروه علمی عرفان

گروه علمی عرفان نیز جلسات

مخالفی برگزار نمود که مباحث ذیل

مورد بحث و بررسی قرار گرفت:

- «وحی از منظر عرفان با توجه به دیدگاه‌های دکتر سروش» توسط

حجت‌الاسلام والملمین آقای رمضانی

- «تفسیر مختلف از وحدت شخصیه» توسط

حجت‌الاسلام والملمین آقای عشاقی

- «توجیه سازگاری وحدت شخصیه وجود با

تعدد ظهور وجود» توسط حجت‌الاسلام

والملمین آقای عشاقی

میزگرد علمی تبیین وحی از منظر

عرفان و نقد برداشت‌های ناروا برگزار گردید

میزگرد علمی «تبیین وحی از منظر

عرفان و نقد برداشت‌های ناروا» پنج شنبه

۸۷/۸/۳۰ در سالن همایش‌های مدرسه عالی دارالشفاء برگزار گردید.

در این میزگرد علمی استاد محترم آقایان پارسا نیا، مهندسی، یزدانپناه و میری مطالبی را بیان نمودند. در ادامه کارشناسان محترم به نقد برداشت‌های نامناسب از عرفان که اخیراً توسط برخی از روشنفکران دگراندیش مطرح گردیده، پرداختند. همچنین CD این برنامه در اختیار عموم علاقمندان قرار گرفته است.

برگزاری هشتمین نشست نظریه‌پردازی

هشتمین نشست از سلسله نشست‌های کرسی نظریه پردازی با موضوع «امکان فلسفه سیاسی در اسلام» پنج شنبه ۸۷/۹/۲۱ در سالن همایش‌های مدرسه عالی دارالشفاء برگزار گردید. در این نشست حجت‌الاسلام والملمین آقای دکتر واعظی بعنوان نظریه پرداز نظریه خود را تشریح و ارائه نمود. آقای دکتر حقیقت نیز به نقد نظریه دکتر واعظی پرداختند. حجت‌الاسلام والملمین دکتر لکزانی دبیر علمی نشست را بر عهده داشتند. گزارش تفضیلی این نشست در همین شماره خواهد آمد.

پایگاه اطلاع رسانی

پایگاه اطلاع رسانی مجمع عالی حکمت اسلامی طراحی گردید. در حال حاضر ورود اطلاعات به این پایگاه صورت می‌گیرد که پس از سپری نمودن دوره آزمایشی، پایگاه مجمع عالی حکمت اسلامی به نشانی www.Hekmateislami.com در آینده‌ای نزدیک رونمایی خواهد شد.

مشارکت مجمع عالی حکمت اسلامی در برگزاری همایش سیاست متعالیه از منظر حکمت متعالیه

همایش سیاست متعالیه از منظر حکمت متعالیه از سوی پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی با همکاری مجمع عالی حکمت اسلامی پژوهشکده علوم وحیانی معارج و انجمن مطالعات سیاسی حوزه علمیه قم پنج شنبه ۸۷/۱۱/۳ برگزار شد.

مجمع عالی حکمت اسلامی جهت برگزاری باشکوه این همایش در فعالیت‌های مختلف علمی - فرهنگی آن سهیم بوده است.

میزگرد علمی «وحی و تجربه دینی» پنج شنبه ۸۷/۱۰/۲۶ در سالن همایش‌های مدرسه عالی دارالشفاء برگزار گردید. در این نشست حجج اسلام والملّمین آقایان ساجدی و قائمی‌نیا به عنوان کارشناس به بحث پرداختند. همچنین حجت‌الاسلام والملّمین آقای شیروانی دبیر علمی این میزگرد را بر عهده داشتند. گزارش تفصیلی این میزگرد در شماره آینده خبرنامه حکمت اسلامی خواهد آمد.

تجهیز کتابخانه تخصصی مجمع عالی به نسخه جدید نرم‌افزار کتابخانه‌ای

کتابخانه تخصصی مجمع عالی حکمت اسلامی به نسخه جدید نرم‌افزار سیمرغ مجهر گردید. تاکنون قریب ۲۵۰۰ عنوان کتاب در کتابخانه تخصصی مجمع عالی حکمت اسلامی فهرست نویسی و ردیف‌بندی گردیده است. کتابخانه تخصصی علوم عقلی اسلامی وابسته به مجمع عالی حکمت اسلامی در آینده‌ای نزدیک افتتاح خواهد شد.

گزارشی از هشتمین نشست نظریه‌پردازی با موضوع «امکان فلسفه سیاسی اسلام»

از قبیل مباحث مربوط به تاریخ سیاسی، جامعه‌شناسی سیاسی، اقتصاد سیاسی و امثال آینها.

ما در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و در تاریخ دانش‌های اسلامی شاهد تولد،

توضیح:

به همت مجمع عالی حکمت اسلامی هشتمین نشست از سلسله نشست‌های کرسی نظریه‌پردازی حکمت و فلسفه اسلامی در

تاریخ ۸۷/۹/۲۱ در سالن همایش‌های مدرسه عالی دارالشفاء برگزار گردید. در این جلسه حجت الاسلام و المسلمین دکتر احمد واعظی به عنوان نظریه‌پرداز، دکتر سیدصادق حقیقت به عنوان ناقد و حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لکزانی به عنوان دبیر علمی حضور داشتند.

شكل‌گیری و رشد دانش‌های بسیاری از جمله در حوزه سیاست بودیم. حال این که به لحاظ فلسفه سیاسی چه اندازه موفق شدیم بحث‌هایی را سامان دهی کنیم مورد اختلاف است اما وجود فلسفه سیاسی اسلامی مسأله‌ای است که مورد اتفاق تمام متفکران اسلامی بوده است چنانچه بسیاری از آثار معلم ثانی ابونصر فارابی - در حوزه فلسفه سیاسی می‌گنجد و یا در دوره جدید مثل حضرت امام و بزرگان دیگر مشاهده می‌کنیم که مباحثی در حوزه فلسفه سیاسی اسلامی داشتند.

تبیین موضوع توسط دبیر علمی

جناب آقای دکتر لکزانی

موضوع سیاست در فرهنگ و تمدن اسلامی از لایه‌ها و سطوح مختلفی برخوردار است که بر حسب آنها، دانش‌های مختلفی هم شکل گرفته است که ما با عنوانی مختلفی از آنها یاد می‌کنیم، مثل بحث فقه سیاسی، فلسفه سیاسی، کلام سیاسی، عرفان سیاسی و ... تا سطوح عملیاتی‌تر و عینی‌تر؛

آن چه موضوع این نشست است مسائلی می‌باشد که مریوط به حدود و ثغور دانش با عنوان فلسفه سیاسی اسلام یا فلسفه سیاسی اسلامی خواهد بود. البته در مورد این دو واژه اختلافی هم صورت گرفته، عده‌ای گفتند فلسفه سیاسی اسلامی داریم ولی فلسفه سیاسی اسلام نداریم چرا که آن چه در کتاب و سنت و مباحث این چنینی است در لوح محفوظ است و به محض ارائه این بحث توسط یک متفکر، نظر آن متفکر شده و تبدیل به فلسفه سیاسی اسلام می‌شود.

ما در اینجا بحث را به شکل محتوائی پی می‌گیریم، فیلسوفان گفتند که هر چیزی که حادث باشد چهار علت- فاعلی، صوری، مادی و غانی خواهد داشت و سیاست امری حادث است و در حوزه سیاست نیز در این چهار علت بحث شده است. در حوزه علت فاعلی چنین مطرح کرده‌اند که چه کسانی می‌توانند کارگزاران نظام سیاسی باشد و چه کسی می‌تواند به امامت جامعه در امر دین و دنیا بپردازد. بحث‌هایی که در فضای رئیس اول، شرایط رئیس اول، رئیس مماثل و رئیس سنت مطرح شده است در فضای علت فاعلی می‌گنجد، به لحاظ علت غانی هم اینها وارد بحث شدند. در بحث علت صوری نیز که به بحث انواع نظام‌های سیاسی مانند فارابی پرداخته‌اند.

ارائه نظریه توسط نظریه‌پرداز محترم آقای دکتر واعظی

فلسفه سیاسی به عنوان بخشی از مطالعات سیاسی به فضای وسیع مطرح می‌شود و مردم از فلسفه سیاسی یک دانش سه ضلعی است که بخشی از مباحث فلسفه سیاسی، ایضاح مفهومی و بحث‌های تحلیل مفهومی و مفاهیم کلیدی حوزه سیاست مثل دولت، اقتدار، حاکمیت، نظام سیاسی و ... است و از قضا در یک برده از فلسفه سیاسی، کار فیلسوفان سیاسی منحصر در همین‌ها شد. یعنی همین ضلع غلبه پوزیتیویسم منطقی و این که قضایای غیرتجربی و غیر آزمون پذیر اساساً بی معنا هستند آن فضاهای و فضاهای آکادمیکی که پوزیتیویسم منطقی غلبه پیدا کرده، عملاً کارکردی که

معرفت بخشی و هم بعد ترسیم حیات مطلوب اجتماعی و فردی دارد، دست کم می‌تواند در دو ساحت از ساحت‌های فلسفه سیاسی حضور داشته باشد و اگر متغیری، مستنداً فلسفه سیاسی را به این آموزه‌های دینی، تنقیح کند، آن گاه می‌توانیم بگوئیم فلسفه سیاسی اسلام چون آبیشور آن تعالیم اسلامی بوده است.

بررسی چند اشکال مطرح شده

توسط نظریہ پرداز

- ۱- برخی می‌گویند فلسفه سیاسی، شاخه‌ای از فلسفه است و فلسفه دانشی عقلی برهانی است و قابل تقسیم به اسلامی یا غیر اسلامی نیست چون دانش برهانی و عقلی تابع دلیل عقلی و برهانی است، لذا وجهی بر دخالت مباحث اسلامی و غیر اسلامی ندارد.
  - ۲- بعضی می‌گویند ما فلسفه سیاسی اسلام نداریم بلکه فلسفه سیاسی اسلامی یا فلسفه سیاسی مسلمین داریم یعنی بین اسلام و مسلمین تفکیک قائل می‌شوند.
  - ۳- عده‌ای هم می‌گویند قوام فلسفه سیاسی به دو رکن گفتگو و عقلانیت است و اسلام چون عقل را در حصار دین می‌بیند و اجازه گفتگوی آزاد را نمی‌دهد، فلسفه سیاسی در اسلام به رسمیت شناخته نشده است.

برای فلسفه سیاسی باقی گذاشت ایضاً مفهومی بود و کار فیلسوف سیاسی، تحلیل این مفاهیم، بسط و ایضاً مضمون آن چیزی که می‌تواند از این مضامین، قصد شود این ضلع اول فلسفه سیاسی می‌شود.

صلع دوم فلسفه سیاسی مباحث توصیفی است که قسم برجسته آن انسان‌شناسی می‌باشد که مبنای نظریات سیاسی قرار می‌گیرد که چه نظریه‌ای نسبت به انسان و فرد وجود دارد.

صلع سوم که اصلی‌ترین جانب فلسفه سیاسی است جانب هنگاری تجویزی یا دستوری فلسفه سیاسی است، دغدغه‌ای که در این ضلع وجود دارد وجوه مطلوبیت و ارزش جانب سیاست است که چه باید کرد تا جامعه سیاسی مطلوب داشت یعنی در اینجا سخن از هست نمی‌باشد که جانب توصیفی باشد بلکه سخن از باید است که باید چگونه باشد؟ بحث‌ها و نظریات فیلسوف سیاسی باید در اینجا خودنمایی کند چون تلاش فیلسوف سیاسی این است که به مدل مطلوب‌تری از نظام سیاسی اجتماعی برسد. بحث‌هائی راجع به دموکراسی، آزادی و فضائل اجتماعی به این ضلع یعنی جانب هنگاری و تجویزی فلسفه سیاسی پر میرگد.

بعد از این توضیحات باید گفت که وقتی می‌گوئیم فلسفه سیاسی اسلام مراد این است که اسلام به عنوان یک دین که هم بعد

نقد آقای دکتر حقیقت به نظریه دکتر واعظی

من فلسفه سیاسی اسلام را بر فرض وجودی پذیرفته‌ام که آنها را در ۹ نکته بیان می‌کنم و در نکات آخر با دکتر واعظی اختلاف دارم:

۱) باید بین ابعاد سیاسی فلسفه سیاسی و اصطلاح فلسفه سیاسی اسلام فرق گذاشت چون اولی مورد قبول همه می‌باشد و نزاع در مورد مطلب دوم است که فلسفه سیاسی اسلام داریم یا نه؟

۲) فلسفه سیاسی مسلمین داریم یعنی مسلمانانی که دارای فلسفه سیاسی هستند و به تعبیری فلاسفه سیاسی اسلامی.

۳) بین فلسفه سیاسی اسلامی و فلسفه سیاسی اسلام تفاوت است، یعنی بین اسلام و اسلامی تفاوت وجود دارد. اسلام آن چیزی است که در لوح محفوظ و در عالم ثبوت از دین وجود دارد. این که متفکری نظریه‌ای در فلسفه سیاسی بیان می‌کند، فلسفه سیاسی اسلامی می‌باشد اما فلسفه سیاسی اسلام در لوح محفوظ می‌باشد و نمی‌شود قرائت خودمان را فلسفه سیاسی اسلام بنامیم.

۴) فلسفه سیاسی از وحی آزاد است و کلام سیاسی مقید به وحی، همچنین فلسفه تک روشنی و کلام چند روشنی است. این تفاوت فلسفه سیاسی و کلام سیاسی است.

در رابطه با اشکال اول که فلسفه سیاسی را دانشی عقلی و برهانی می‌دانند این اشکال کاملاً ناشی از عدم درک واقعی فلسفه سیاسی می‌باشد.

کجا فیلسوفان سیاسی فلسفه سیاسی خودشان را به عنوان دانش برهانی و مبتنی بر استنتاج عقلی بنا گذاشته‌اند؟ من نمی‌گویم در فلسفه سیاسی، برهان و استنتاج عقلی راه ندارد، اتفاقاً راه دارد، در بحث‌های توصیفی و انسان‌شناسی هم راه دارد و ما هم خواهان اقامه برهان هستیم، اما اگر بگوئیم کلیت فلسفه سیاسی و شاخمه‌ها و ابعاد آن دانشی برهانی مانند ریاضیات و فلسفه است، درست نیست.

در رابطه با اشکال بعدی باید گفت که مراد از اسلام در این ترکیب، خصوص معرفت دینی مسئله منابع نقلی دین نیست بلکه مباحث عقلی مربوط به مقولات دینی نیز در قلمرو اسلام می‌گنجد. بنابراین آن گروه از مباحثی در حوزه فلسفه سیاسی که یک صبغه عقلی و تحلیلی دارند اگر با عقل و نقل همسو و هم آهنگ باشد در عین فلسفی بودن، اسلامی نیز خواهند بود.

۵) اگر فلسفه سیاسی را بر حسب براهین عقلی بحث کنیم اسلامی و غیر اسلامی نداریم، این که برخی از گزاره‌های فلسفه سیاسی، عقلی و برهانی هستند را قبول داریم در این بخش دیگر نمی‌توان گفت اسلامی و غیر اسلامی.

۶) فلسفه سیاسی بر حسب جغرافیا به وصف اسلامی متصف می‌شود.

۷) فلسفه سیاسی به حسب پیش فرض‌ها می‌تواند اسلامی باشد، اصطلاح فلسفه سیاسی اسلامی بر این اساس می‌تواند باشد که فیلسوف اسلامی از پیش فرض‌های اسلامی‌اش استفاده کند که معمولاً این پیش فرضها برهانی و عقلانی نیستند.

۸) اینکه دکتر واعظی گفته‌اند فلسفه سیاسی سه ضلع دارد را قبول نداریم چون تحلیل و ایضاح مفاهیم از جنس توصیف و هنجار نیست بین توصیف و هنجار قسم دیگری وجود دارد که همان تبیین است.

تقسیم‌بندی کلی که در فلسفه پذیرفته شده در فلسفه سیاسی هم پذیرفته شده است فلسفه سیاسی به دو نحله اصلی تقسیم می‌شود. نحله سیاسی قاره‌ای و نحله فلسفه سیاسی تحلیلی. آن چه مربوط به بحث دکتر واعظی می‌شد همان فلسفه تحلیلی بود که

جنس آن با فلسفه قاره‌ای متفاوت است. در این دیدگاه فلسفه سیاسی تحلیلی، متن‌گرا و فلسفه سیاسی قاره‌ای، زمینه‌گرا هستند.

نکته مهم این که عقل در فلسفه سیاسی قاره‌ای غیر از عقل در فلسفه سیاسی تحلیل می‌شود. عقل در فلسفه سیاسی قاره‌ای، عقلی است که در دل اجتماع شکل می‌گیرد در حالی که عقل در فلسفه سیاسی تحلیلی، تحلیلی و مربوط به زبان می‌شود. دکتر واعظی باید مشخص کنند که مربوط به کدام نحله (زمینه‌گرا یا

متن‌گرا) می‌باشند و در هر صورت این سه ضلع از یک جنس نمی‌باشند.

۹) بین فلسفه سیاسی و کلام سیاسی تفاوت است، اشکال ما این است که شما ارزش‌ها را از اسلام می‌گیرید حال شما این ارزشها را بر اساس عقل خودتان استنباط می‌کنید یا این که تعهد دارید و خدا و معصوم فرموده است. با این که

چون تعهد کردم که آن چه خدا فرموده است
استفاده کنم دیگر چه فرقی می‌کند بین کلام
سیاسی و فلسفه سیاسی؟ و این همان کلام
سیاسی اسلام می‌شود.

پاسخ دکتر واعظی به نقدهای مطرح شده

بنده راجع به وجود اختلافمان با دکتر حقیقت صحبت می‌کنم. تفکیک بین فلسفه سیاسی مسلمین با فلسفه سیاسی اسلام وجود دارد. اما تفکیک بین فلسفه سیاسی اسلامی و فلسفه سیاسی اسلام وجود ندارد. متفکری ممکن است به نظری که می‌رسد روشنمند و مضبوط به سراغ منابع دین که نقل و عقل است برود و به نظری برسد که این نظر، قابل انتساب به دین باشد.

اما در جانی ممکن است متفکر مسلمانی، نظری بیان کند که انتساب به دین در آن مغفول بماند که در اینجا می‌شود نظریه اسلامی. تفکیک بین نظریه اسلام و اسلامی، درست نیست، اگر چیزی به نحو روشنمند و مضبوط در دین استنباط شد هم متصف به اسلام و هم اسلامی می‌شود.

اما نکته‌ای که درباره تفکیک بین اسلام در لوح محفوظ و اسلامی که ما می‌فهمیم، این ناشی از تأمل نکردن در تفکیک بعد هستی شناختی دین از بعد معرفت شناختی است.

ذکر این نکته هم ضروری است که اگر چه معرفت دینی، بعد بشری دارد، اما بعد

دینی هم دارد و ما با اتكال به منابع دینی
به دنبال معرفت دینی هستیم، لذا دو بعد
دارد و صرفاً نباید آن را بشری دانست.

مراد من از فلسفه سیاسی اسلام به
معنای این نیست که از عقل، بی‌نیاز است
و نقل، پاسخگوی آن می‌باشد بلکه باید
ترکیبی از این دو باشد و عقل و نقل به
همراه هم باشد.

بنابراین در جواب آقای دکتر حقیقت
که سوال کرده هنگارها را از دین تبعداً یا
به احتساب عقل می‌گیرید باید بگوییم من
زمانی حق دارم که هنگارها را از دین
بگیرم که از عقل نیز استفاده کنم بنابراین
من عقل و نقل را با همدیگر حجت
می‌دانم.

در جواب نقد دیگر دکتر حقیقت که
ضلع تحلیل مفاهیم را با دو ضلع دیگر هم
جنس نمی‌دانست هم باید گفت فلسفه،
عرض عریضی دارد. بحث تحلیل مفهومی،
یک فعالیت فلسفی است که مبتنی بر
روش تحلیلی انجام می‌گیرد نه روش
استنتاج عقلی این که چیزی آیا جزء فلسفه
سیاسی باشد یا نباشد؟ ما نباید دنبال
سنخیت انحصار فعالیت باشیم. آن چیزی که
جزء بودن و ذیل بودن را توجیه می‌کند،
بحث مسئله بودن است.

مطالب پایانی دکتر واعظی بعنوان نظریه پرداز

سؤال من این است که چطور خرد، که خردی مقید به پیش فرضهایی است که آن پیش فرضها را منفتح و مستدل نکردن این گونه خرد آنان، لطمہ‌ای به فیلسوف سیاسی بودن و فلسفه سیاسی داشتن نمی‌زند اما اگر یک موحدی که خردمند است که وحی، خدا، دین و ارکان دین را به طور استدلالی اثبات کرده و به عنوان منبع آخر در امر عقل خواهد خود را با آن همسو کند، این بی‌اعتبار است؟

بنده جمع‌بندی‌ام این است که وجود اشتراک بین ما زیاد است و نقاط افتراق ما بیشتر عنوانی و لفظی است مثل تعریف دکتر حقیقت از فلسفه سیاسی و فیلسوف سیاسی، و یا بحث استفاده فیلسوف سیاسی از وحی در فلسفه‌اش و این که ایشان می‌گوید این کلام سیاسی می‌شود.

پاسخ دکتر حقیقت به جوابیه نظریه پرداز

اختلاف بنده با دکتر واعظی این است که ایشان می‌گوید ارزشها را از دین بگیریم و آن را به فلسفه سیاسی خودمان بیاوریم تا فلسفه سیاسی اسلامی شود. سوال من این است که وقتی به ارزش‌های دینی رجوع می‌کنید آیا آنها را تعبدًا می‌پذیرید؟

دکتر واعظی در جواب من گفتند عقل و نقل در اسلام همسو هستند. من می‌گویم که مشکل اینجاست که اگر تعبدًا بگیرید دیگر به عقل آزاد از وحی رجوع نکردید و اگر تعبدًا نگیرید پای بند عقل آزاد از وحی شده‌اید.

۲۲

عنوان نشست‌های نظریه پردازی که تاکنون توسط مجمع عالی حکمت اسلامی برگزار گردیده است

دیر علمی	نقدین	نظریه پرداز	موضوع	نشست
استاد معلمی	آقایان زمانی قمشه‌ای - جوادی	استاد فیاضی	حرکت در مجردات (۱)	نشست اول
استاد معلمی	آقایان مددوحتی - بهشتی	استاد فیاضی	حرکت در مجردات (۲)	نشست دوم
استاد واعظی	آقایان مددوحتی - معلمی	استاد لاریجانی	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۱)	نشست سوم
استاد فتحعلی	آقایان میرسپاه - معلمی	استاد واعظی	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۲)	نشست چهارم
استاد کیاشمشکی	آقایان میرسپاه - معلمی	استاد لاریجانی	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۳)	نشست پنجم
استاد شیروانی	آقایان رمضانی - اسحاق‌نیا	استاد فیاضی	تشکیک وجود	نشست ششم
استاد پارسانیا	استاد علمی	پروفسور رولاند پیچ	تأثیر حکمت اسلامی بر رومانتیسم آلمان	نشست هفتم
استاد لکزانی	دکتر حقیقت	استاد واعظی	امکان فلسفه سیاسی اسلام	نشست هشتم

لیست سی دی های تصویری (VCD) نشست های علمی

ردیف	عنوان	موضوع	نظریه پرداز / کارشناس	تعداد
۱	نشست اول ۸۴/۱۲/۱۰	حرکت در مجردات (۱)	استاد فیاضی	۲ عدد
۲	نشست دوم ۸۵/۱/۲۴	حرکت در مجردات (۲)	استاد فیاضی	۲ عدد
۳	نشست سوم ۸۵/۳/۲۳	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۱)	استاد لاریجانی	۲ عدد
۴	نشست چهارم ۸۵/۱۰/۷	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۲)	استاد واعظی	۳ عدد
۵	نشست پنجم ۸۵/۱۲/۱	تحلیل الزامات اخلاقی و عقلی (۳)	استاد لاریجانی	۳ عدد
۶	نشست ششم ۸۶/۲/۲۷	تشکیک وجود	استاد فیاضی	۲ عدد
۷	نشست هفتم ۸۶/۸/۱۷	تأثیر حکمت اسلامی بر رمانتیسیسم آلمان	پروفسور رولاند پیچ	۲ عدد
۸	میزگرد ۸۶/۹/۲۲	ضرورت امام معصوم از دیدگاه قرآن (۱)	استاد ربانی گلپایگانی و استاد مومنی	۲ عدد
۹	میزگرد ۸۶/۱۱/۱۸	ضرورت امام معصوم از دیدگاه قرآن (۲)	استاد ربانی گلپایگانی و استاد طبیبی	۲ عدد
۱۰	میزگرد ۸۷/۳/۲	نقد و بررسی تطور تاریخی تشیع	آقایان سبحانی، یوسفی غروی و طباطبائی	۴ عدد
۱۱	میزگرد ۸۷/۷/۲۵	نقد و بررسی عرفان های کاذب	آقایان خسروپناه، شریفی و فنائی	۳ عدد
۱۲	میزگرد ۸۷/۸/۲	وحی و زبان قرآن	آقایان جوادی، قائمی نیا و ساجدی	۳ عدد
۱۳	میزگرد ۸۷/۸/۳۰	تبیین وحی از منظر عرفان	آقایان پارسانیا، مهندسی و یزدان پناه	۳ عدد
۱۴	نشست هشتم ۸۷/۹/۲۱	امکان فلسفه سیاسی اسلام	آقای واعظی	۲ عدد

لیست سی دی های صوتی (MP3) دوره های آموزشی

۲۴

استاد فیاضی	علم حصولی پیشین خداوند متعال
استاد غروی	رابطه نفس و بدن
استاد پارسانیا	چیستی فلسفه سیاسی اسلامی
استاد پارسانیا	علم دینی ۱ و ۲
استاد معلمی	معرفت شناسی
استاد رضانیا	معرفت شناسی ۱
استاد یزدان پناه	چیستی عرفان نظری و کار کرد آن
استاد رضانزاد	فرق انحرافی معاصر
استاد علمی	آشنائی با معتزلیان جدید در کشورهای اسلامی
استاد فنائی اشکوری	شاخصه های عرفان ناب شیعی
استاد واعظی	کلیات فلسفه سیاسی اسلام
استاد ربانی گلپایگانی	امامت
استاد شریفی	نقد و بررسی عرفان های کاذب
استاد عبودیت	تحلیل و بررسی اصالت وجود

عالقمدان جهت تهیه محصولات صوتی و تصویری می توانند به دفتر مجمع عالی
حکمت اسلامی واقع در خیابان ۱۹ دی - کوچه ۱۰ - فرعی اول سمت چپ
پلاک ۵ مراجعه نمایند.

نمایی از صفحه اصلی پایگاه اطلاع رسانی مجمع عالی حکمت اسلامی

The screenshot shows the homepage of the website www.HekmateIslami.com. The header features the site's name in Persian and English, along with a green emblem. The menu bar includes links for Home, About Us, News, Publications, Seminars, Books, and Contact. Below the menu, there are sections for search, recent posts, and user login.

Search Bar: جستجو (Jestجو) - Search, with a placeholder عبارت جستجو (Search term).

Recent Posts:

- ناظرین عالی (High Monitors): آیت الله جوادی آملی (Ayatollah Javadi Amoli), آیت الله مصباح یزدی (Ayatollah Misbah Yazdi), آیت الله العظمی سبحانی (Ayatollah Sobhani).
- نشست های علمی (Scientific Seminars): حرفت در مجردات 2 (Herfet dar Mardasat 2), حرفت در مجردات 1 (Herfet dar Mardasat 1), دوره های آموزشی (Training Courses).
- دوره های کوتاه مدت (Short-term Courses): دوره های آموزشی (Training Courses).
- بربیننده ترین مقالات (Most Read Articles): 0 مورد مقاله (0 articles).
- آمار پایگاه (Statistics): 1,045 تعداد کل بازدید کنندگان (Total visitors), 3 تعداد بازدیدکنندگان امروز (Visitors today), 156 تعداد بازدید کنندگان جاری (Current visitors), 1387/11/2 تاریخ آخرین بروز رسانی (Last update date).

User Login Form:

- Username: نام کاربری (Name), Password: رمز ورود (Password), Enter: ورود (Login).
- Feedback: اگر رمز عبور خود را فراموش کرده اید. لطفا اینجا را کلیک نهایید. (If you forgot your password, click here.)
- Feedback: اگر تا کنون عضو این پایگاه نشده اید. لطفا اینجا را کلیک نهایید. (If you have not yet joined this platform, click here.)

Footer: مجمع عالی حکمت اسلامی تلفن 0251-7757610-11 | آدرس ایمیل: info@hekmateislami.com

مقام معظم رهبری حضرت آیت الله العظمی خامنه‌ای «مدظله العالی»
خطاب به جمعی از طلاب و فظلای حوزه علمیه قم

◀ فلسفه اسلامی فقه اکبر است و این پایه دین است، این مبنای همه معارف دینی برای انسان در ذهن و در عمل خارجی است و باید این گسترش پیدا کند.

◀ فلسفه برای نزدیک شدن به خداست، برای پیدا کردن یک معرفت درست از حقایق عالم وجود است.

◀ یکی از بزرگترین خسارتهایی که ما کردیم این بود که مرکز فلسفه اسلامی از حوزه علمیه به مناطق مختلف منتقل شد ... مکرراً گفته ام باید کاری کنیم که قم از مرکزیت فلسفه و مرجعیت فلسفه نیفتد و همچنان قطب اصلی فلسفه اسلامی باقی بماند.